

Plean Ceachta na Sinsear, 3 Sláinte na bhFiacla

Cuspóir

Tuiscint na ndaltaí ar shláinteachas fiacla a fhorbairt, mar aon leis an tábhacht a bhaineann le haiste chothrom shláintiúil bhia don dea-shláinteachas fiacla.

Fad: **30 nóiméad** (nó mar sin).

Naisc leis an gCuraclam

OSPS:

Mé féin ⇨ Ag tabhairt aire do mo chorp ⇨ Sláinte agus folláine / A bheith eolach ar mo chorp / Bia agus cothú

Focail an Lae

Plaic – Substaint ghreamaitheach atá déanta de na frídíní is cúis le lobhadh fiacla.

Cruan – Clúdaíonn cruán do chuid fiacla agus cosnaíonn sé iad. Is é an tsubstaint is cruá i do chorp é.

Lobhadh fiacla – Nuair a ithimid nó nuair a ólaimid rud éigin ina bhfuil siúcra, cruthaítear aigéid sa bhéal. Is iad frídíní a mhaireann sa phlaic fiacaile ar dhromchla na bhfiacla a dhéanann na haigéid sin. Tosaíonn na haigéid ar dhromchla cruain na fiacaile a bhriseadh síos, rud a lobhann an fhiacail.

Galar Drandail – Plaic fiacaile ag carnadh ar dhromchla na fiacaile agus ar an drandal is cúis leis an ngalar drandail. Tarlaíonn sé seo nuair nach scuabtar na fiacla i gceart de ghnáth. Is minic a thosaíonn an galar drandail le linn na hóige nó hógántachta.

Fluairíd – Mianra atá éifeachtach chun luathchomharthaí an lobhaidh fiacla a chosc agus a aisiompú fiú. Faightear fluairíd in uisce óil agus i dtaos fiacla.

Plé Ranga

Cuir in iúl do na daltaí go mbeidh siad ag foghlaim faoi shláinteachas fiacla. Fiafraigh de na daltaí cén tuiscint atá acu ar an téarma sin. Mínigh gurb é atá i gceist leis ná aire a thabhairt don bhéal, do na fiacla agus don drandal.

Mar rang, pléigh 1) cén fáth a bhfuil sláinteachas fiacla tábhachtach agus 2) conas sláinteachas maith fiacla a bheith agat. Mar shampla:

1 Cén fáth a bhfuil sláinteachas fiacla tábhachtach?

- De dheasca drochshláinteachas fiacla is féidir tinneas fiacaile, lobhadh fiacaile nó tinneas drandail a bheith ar dhuine.
- D'fhéadfadh drochshláinteachas fiacla a bheith ina chúis le drochanáil, rud a d'fhéadfadh cur isteach ar fhéinmheas an duine.
- Is féidir dea-nósanna sláinteachais fiacla a dhéanamh agus tú óg.
- Tá fiacla tábhachtach le bheith ag ithe, ag caint agus ag déanamh gáire.

Mínigh lobhadh fiacla (féach Focail an Lae don sainmhíniú air). Ar an dea-uair, tá a chosaint féin ag an mbéal i gcoinne lobhadh fiacla. 20 nóiméad tar éis rud éigin siúcruil a ithe nó a ól, mura nglactar níos mó siúcra isteach, tosaíonn an t-aigéad ag neodrú agus filleann dromchla na fiacaile ar ais ar an ngnáthstaid. Sin é an fáth a bhfuil sé tábhachtach gan deochanna ná sneaiceanna siúcruil a ithe idir béilí.

Mínigh an galar drandail (féach focail an lae don sainmhíniú air). Bíonn an galar drandail ina chúis le deargadh, at agus fuiliú nuair a scuabtar na fiacla agus d'fhéadfaí fiacla a chailleadh dá bharr.

2 Conas sláinteachas maith fiacla a bheith agat:

- Ith béilí agus sneaiceanna sláintiúla.
- Is iad uisce agus bainne na deochanna is fearr le haghaidh fiacla sláintiúla.
- Ith cineálacha bia ina bhfuil cailciam agus fosfar mar cabhróidh siad leat d'fhiacla a choinneáil sláintiúil. Ina measc, tá bainne, iógart nádúrtha agus cáis (moltar cineálacha ar bheagán saille a ithe).
- Seachain sneaiceanna siúcruil amhail milseáin, seacláid, briosaí agus deochanna siúcruil, mar is féidir lobhadh na bhfiacla a bheith mar thoradh ar chineálacha bia ina bhfuil cuid mhór siúcra a ithe idir béilí.
- Glan do dhrandal agus do chuid fiacla i gceart.
- Scuab do chuid fiacla dhá uair sa lá le taos fiacla fluairíde. Cabhróidh sé sin trí chruan na bhfiacla a dhéanamh níos frithsheasmhaí in éadan lobhadh fiacla agus is é an bealach is éifeachtaí é chun plaic a bhaint.

Plé Beirte

Léigh na ceisteanna seo a leanas faoi shláinteachas fiacla amach os ard agus iarr ar na daltaí iad a phlé ina mbeirteanna, agus ina dhiaidh sin tar le chéile mar rang agus déanaigí plé (freagraí idir lúibíní thíos).

- 1** Cé chomh minic ba chóir duit do chuid fiacla a scuabadh, meas tú? (Dhá uair sa lá)
- 2** Cén chaoi ar chóir duit do chuid fiacla a scuabadh? (Féach thíos)
- 3** Cá fhad ba chóir duit a chaitheamh ag scuabadh do chuid fiacla? (2-3 nóiméad)
- 4** Chomh maith le scuaba a úsáid, cad eile is féidir linn a úsáid chun fiacla a ghlanadh? (Flas)

Tabhair breac-chuntas ar an gcaoi chun fiacla a scuabadh:

- Scuab dhá fhiacail ag an am (leithead cheann na scuabe fiacla).
- Comhair suas go dtí a deich do gach dhá fhiacail atá á scuabadh agat.
- Scuab an drandal agus na fiacla le scuab fiacla agus beagán taos fiacla fluairíde (1,000 ppm ar a laghad) i ngluaiseacht réidh chiorclach. (Féach na pictiúir)
- Scuab na fiacla ag an mbarr agus ag an mbun.
- Scuab na dromchlaí amuigh agus istigh de na fiacla agus den drandal, chomh maith leis an dromchla coganta.
- Caith amach as do bhéal an taos fiacla – níor cheart rinseáil.

Gníomhaíocht Bheirte

Iarr ar na daltaí obair a dhéanamh ina mbeirteanna. Tabhair cóip den bhileog ghníomhaíochta '**Leideanna Luachmhara ar Leas na bhFiacla**' do gach beirt, agus iarr ar dhalta amháin Cuid A a dhéanamh agus ar an dalta eile Cuid B a dhéanamh. Caithfidh na daltaí oibriú lena chéile chun na habairtí ó A agus B a mheaitseáil le chéile chun gach ceann de na 8 n-abairt a chomhlánú. Iarr orthu na freagraí a scríobh ina gcóipleabhar.

Leideanna Luachmhara ar Leas na bhFiacla – Réiteach

- A1. B5.** Scuab do chuid fiacla dhá uair sa lá: roimh dhul a chodladh agus uair amháin eile le linn an lae.
- A2. B6.** Bain úsáid as scuab bhog nó mheasartha fiacla agus taos fiacla fluairíde chun do chuid fiacla a scuabadh.
- A3. B8.** Ba cheart go dtógfadh sé 2-3 nóiméad (fad amhráin, nó mar sin) chun do chuid fiacla a ghlanadh i gceart.
- A4. B1.** Caith amach as do bhéal an taos fiacla, ná rinseáil.
- A5. B7.** Ná hith agus ná slog an taos fiacla riamh.
- A6. B2.** Athraigh do scuab fiacla nuair a bhíonn na guairí caite, gach trí mhí nó mar sin.
- A7. B4.** Tá sé tábhachtach flasáil a dhéanamh gach lá chomh maith leis na fiacla a scuabadh.
- A8. B3.** Tá sé tábhachtach gach aon fhiacail a ghlanadh agus do chuid fiacla á scuabadh agat.

Gníomhaíochtaí Fairsingithe

- 1 Iarr ar na daltaí póstaer a dhearadh ar a mbeidh seicliosta chun aire a thabhairt dá gcuid fiacla. Is féidir leo an póstaer a thabhairt abhaile leo ansin.
- 2 Iarr ar na daltaí biachlár a scríobh ar a bhfuil cineálacha bia agus deochanna nach ndéanann dochar do na fiacla.
- 3 Imitir Biongó Fiacla sa seomra ranga:
www.dentalhealth.ie/assets/files/pdf/dental_bingo_new_final_090617.pdf

Tabhair leat abhaile é

Spreag na daltaí chun an teachtaireacht a thabhairt abhaile maidir lena thábhachtaí atá sé aiste bhia atá idir chothrom agus sláintiúil a bheith acu le sláinte a gcuid fiacla a choinneáil go maith. Mar obair bhaile, is féidir leat iarraidh ar na daltaí na rudaí seo a leanas a dhéanamh:

- 1 Liosta a dhéanamh de na cineálacha bia agus deochanna atá sa bhaile acu ina bhfuil cothaithe nach ndéanann dochar do na fiacla; agus liosta a dhéanamh freisin de na cinn nach bhfuil go maith dár bhfiacla.
- 2 Taifead a choinneáil go ceann seachtaine ar cé chomh minic is a scuabann siad a bhfiacla agus a sheiceáil cé chomh maith agus a d'éirigh leo.
- 3 Féach láithreán gréasáin an Fhorais Sláinte Fiacla chun teacht ar leideanna nua lán le spraoi! www.dentalhealth.ie/resources/educational/

